

В.О.Корнівська, канд. екон. наук
Інститут економіки та прогнозування НАН

ЯКІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЧИННИК ДОВІРИ

Розглянуто проблеми якості інформації, що впливають на рівень невизначеності економічного простору і на довіру в системі економічних відносин. Проаналізовано інформацію в контексті її вартості та цінності у часі.

Сучасне суспільство поставило людство перед проблемою надлишку інформації в умовах браку її достовірності й об'єктивності. Доки інформація була подана друкарськими носіями, вона була відносно рідкісним ресурсом і її достовірність забезпечували державні інститути, що відповідають за освітні, науково-технічні та інформаційні стандарти і дисципліни. Коли ж основним інформаційним джерелом став інтернет, загальнодоступність почала супроводжуватися необ'єктивністю, кон'юнктурністю, а часто помилковістю, що, як свідчить досвід, не може бути покарано згідно з законом або хоча б попереджено.

Класичний девіз Просвітництва "наважуйся знати", тобто довіряй своєму знанню, в сучасних умовах зростаючої невизначеності економічного, соціального та інформаційного простору зазнає трансформації. Тенденції розвитку інформаційних систем свідчать, що інформація вимагає ретельної перевірки, багато разів збільшуючи тим самим трансакційні витрати; вона може також мати маніпулятивний характер, коли складна система неструктурованої інформації маніпулює свідомістю як економічних агентів, так і суспільства загалом. Сьогодні можна говорити не просто про великий обсяг інформації, а про її надлишок, що породжує високий рівень невизначеності, а іноді й панічні настрої. Інформація в сучасному світі є динамічним потоком відомостей, що часто має характер розрізненості та недостатньої структурованості.

Зрушення, що відбуваються в ціннісно-інституційному фундаменті економіки, породили глибокі розриви між змістом інформації, з одного боку, та інформаційними потребами і можливостями суб'єктів господарювання – з іншого. Головною проблемою сучасних інформаційних систем стало забезпечення соціокультурного, економічного, політичного простору достовірною інформацією. Проте практична оцінка достовірності інформації та її ефективне використання за ухвалення рішень залежать від подолання зазначених вище ціннісно-інституційних розривів і порожнеч, що може відбуватися лише в соціально структурованому інформаційному просторі. Його формування пов'язане з розвитком критеріїв взаємодії в сучасному економічному просторі: "...критерій демократичних завоювань сучасності – можливість отримання населенням достовірної інформації про те, що відбувається у країні та у світі..."¹.

Дослідження фундаментальних змін, пов'язаних із тенденціями розвитку інформаційної економіки, містяться у працях нобелівських лауреатів Дж.Стігліца, М.Спенса, Дж.А.Акерлофа. Питання достовірності інформації

¹ Геєць В.М. Взаємодія довіри і розвитку // Економічна теорія. – 2005. – № 2. – С. 6.

в контексті дослідження конструктивісткої та екологічної раціональності в економічній науці розглядає В.Л.Сміт. Аналіз основ сучасного інформаційного суспільства подано у працях М.Кастельса та ін. Теоретичні та прикладні аспекти відносин довіри в соціально-економічних взаємозв'язках вивчали західні, українські та російські вчені П.Д.Бетке, Е.Гідденс, Н.Луманн, Ф.Фукуяма, Дж.Хоскінг, В.Геєць, А.Гриценко, Т.Кричевська, О.Яременко, А.Ляско та ін.

Завданням цього дослідження є аналіз чинника достовірності інформації в системі взаємодії економічних агентів у зв'язку з асиметричністю інформації як прогресуючою тенденцією розвитку сучасного економічного простору; характеристика на цій основі інформації в контексті її цінності та цінності в часі; а також виявлення чинників, що визначають вартість інформації в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Центральною проблемою гносеології є проблема істини, що формується в системі суб'єкт-об'єктних відносин, які створюють умови адекватного відтворення суб'єктом об'єкта. Крім вирішальної ролі в загальнонауковому дослідницькому процесі, проблема істини завжди мала прикладне значення як для процесу формування й еволюції особи: для психологічної ідентифікації, соціалізації та практичної реалізації суб'єкта, так і для процесу формування сталої інституційної структури суспільства і його еволюції.

Перші свідчення еволюції первісної людини пов'язані з пошуком істинного знання через осягнення стихіями, що їй загрожували, шляхом *міфологічного пізнання* дійсності. Цей процес відбувався за допомоги чуттєво-наочних образів надприродних істот і мав практичний вираз у в "корисному" спілкуванні стародавніх людей із вітром, дощем, сонцем та іншими стихіями-"помічниками". З появою монотеїстських релігій пошук істини зосереджується на *релігійному пізнанні*, що веде до спасіння. Феноменом *філософського пізнання* є прагнення вийти за межі фрагментарної дійсності і знайти фундаментальні принципи й основи буття. *Наукове пізнання* складається з сукупності теоретичних і практичних прийомів оволодіння предметом вивчення, що дозволяють з максимальною точністю відобразити його суть, пошук істини концентрується в багатовекторній системі координат для створення об'єктивної наукової картини світу. Об'єднує всі ці системи пізнання *пошук практичної істинності*, що формує позитивний еволюційний соціально-інституційний простір.

Абстрактне перебільшення практичної істинності, її відносності та залежності від суб'єкта пізнання сформувало у філософії особливий підхід. Хоча проблему об'єктивності пізнання та істини досліджували в рамках багатьох філософських течій, які репрезентували різні наукові підходи до оцінки процесу отримання, систематизації та використання знання, у світлі сучасних соціокультурних тенденцій особливого значення набуває дослідження релятивістського підходу, який, на думку Е.Фромма, перетворив сучасну людину на "легку здобич систем ірраціональних цінностей"², що породжують ціннісну невизначеність і розгубленість людини в сучасному соціальному й економічному просторі.

Релятивістський підхід у філософії є методологічним принципом, що полягає в метафізичній абсолютизації відносності й умовності змісту пізнання, в перебільшенні залежності пізнання від його умов, наприклад, від біологічних потреб суб'єкта. Релятивізм не є єдиною доктриною, а, радше, сукупністю переконань стосовно того, що істинність або помилковість висловів залежить від характеристик індивіда або соціальної групи. Виок-

² Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для себя. – М., 2006. – С. 313.

ремлюють радикальний релятивізм. Так П.Фейєрабенд³ у книзі "Проти методу" висував тезу, що будь-яка норма, хоч би як міцно вона була вкорінена в епістемології, силою певних обставин рано чи пізно виявляється витисненою іншою. Помірні релятивісти (Т.Кун⁴) визначають істинність або помилковість теорій згідно з контекстом, часом і місцем їх уживання.

Система релятивістських поглядів сягає корінням софістики давньогрецького філософа Протагора і його тези: "Людина – міра всіх існуючих речей, що вони існують, і неіснуючих, що вони не існують..."⁵. Софісти визнавали основою пізнання плінну чуттєвість, що не відображає яких-небудь об'єктивних і сталих умов. Факт розвитку пізнання, в ході якого долається будь-який досягнутий рівень знання, релятивісти розглядають як доказ його неістинності, суб'єктивності, що призводить до заперечення об'єктивності пізнання взагалі, до агностицизму.

Історія розвитку філософії пов'язана з еволюцією методологічних підходів до істини. Філософське поняття істини ввів Парменід⁶ – як протиставлення думці; основним критерієм істини визнавалася тотожність мислення і буття. *Класична концепція істини* сформульована Арістотелем у формулі "істина є відповідність речі та інтелекту" (veritas est adaequatio rei et intellectus).

У класичному сенсі істина це *адекватна інформація про об'єкт*, яку отримують за допомоги чуттєвого й інтелектуального вивчення або прийняття повідомлення про об'єкт і яка характеризується з позиції достовірності. *Достовірність* досягається в такому теоретичному відтворенні, в якому забезпечується відповідність реальній дійсності. Достовірну інформацію сприймають як істинну, що не вимагає додаткової перевірки. Достовірність інформації – це той філософський і науково-практичний імператив, який лежить в основі взаємодії суб'єктів господарювання. Довіра як чинник взаємодії формується в умовах достовірності.

Феномен практичної істинності розвивався у процесі пізнання як пошук достовірності, застосовної у практичних людських цілях. Так, міфологічне пізнання було спрямоване, переважно, на збереження і відтворення людини як фізичного суб'єкта. В релігійному пізнанні людина прагне не лише *продовження себе*, але і забезпечення духовної еволюції, що веде до вічності. Філософське пізнання структурує розрізнені уявлення про сутність і взаємозв'язок явищ у системні уявлення про основи і принципи буття, що дозволяють забезпечувати духовну і науково-практичну еволюцію особистості. І, нарешті, науковим пізнанням є інноваційний чинник розвитку суспільних систем і людини в них.

Тому для людини пошук істини про себе і про навколишній світ завжди практично корисний, оскільки справжнє знання є чинником розвитку, що забезпечує соціально-психологічний базис будь-якої взаємодії й еволюції. Так, дитина, що потрапила у вовчу зграю, зростає в цьому інформаційному полі індивідом із вовчим способом життя, звичками і схильностями, практично неспроможним до розвитку свідомості та пізнання, з обмеженими можливостями соціальної взаємодії.

Відповідь на питання, чому це відбувається, лежить у площині довіри; це, насамперед, емоційно-психологічний феномен, який широко досліджений як у рамках практичної психології, так і в системі соціальної пси-

³ Див.: Антисери Д., Реале Дж. Западная философия от истоков и до наших дней // <http://www.cyclopedia.ru>.

⁴ Кун Т. Структура научных революций // http://www.koob.ru/kuhn/struktura_nauchnih_revolyuciy.

⁵ История философии в кратком изложении. – М., 1994. – С. 125.

⁶ Там же. – С. 87.

хології. Як стверджує російський психолог В.Леві, ми приходимо в цей світ із колосальним кредитом довіри⁷. Довіряти – означає виживати, жити і продовжуватися, засвоюючи основні принципи "своїх", серед яких тобі судилося жити. Довіра – це той суспільний позитив, який цементує всі боки внутрішньосімейних, суспільних, політичних, економічних відносин між людьми. Період максимальної довіри – це період тісного спілкування з матір'ю (перші п'ять років життя); перша психологічна криза у дітей – це криза трьох років, коли зароджуються перші паростки недовіри. Як вважають сучасні психологи, максимальну кількість корисної інформації потрібно вкласти у свідомість людини впродовж перших 3–5 років його життя. Дослідження фізіології мозку, з одного боку, і психології – з іншого, показали, що ключ до розвитку розумових здібностей дитини – це її особистий досвід пізнання в перші три роки життя, в період абсолютної довіри, оскільки емоційна довіра і суспільне – соціальне – перебувають на одному рівні значущості та розвитку. Інакше кажучи, вся інформація сприймається як свідчення внутрішнього людського і зовнішнього суспільного позитиву.

Довіра – це еволюційний початок. Здатність аналізувати і перевіряти інформацію з'являється тільки у зв'язку з формуванням інформаційної бази свідомості людини у процесі діяльності, а також у зв'язку з появою недовіри. Процес пошуку істини, достовірної інформації – це динамічний процес зняття суперечності у феномені довіри-недовіри. Людина прагне до динамічної рівноваги – до позитивної еволюції, досягнення якої можливе лише в умовах повноти та істинності інформації; людина прагне до адекватно відтвореного, об'єктивного знання, що обмежує невизначеність і сумніви, які виникають у зв'язку з нею; людина прагне довіряти своєму знанню про навколишній світ і про себе.

Проте сумніви з'являються й у зв'язку з достовірною інформацією, яка може викликати недовіру, незважаючи на свою якісну достовірність. Істинність ідей багатьох учених-новаторів була сприйнята суспільством як така вже після їх смерті, незважаючи на виняткову важливість і наукову достовірність. Суспільна і наукова оцінка істинності інформації сучасниками ніяк не впливає на її якісну достовірність та істинність. "Коли і з якого приводу приходить істина у світ – це для історії не має значення"⁸. Визнання інформації як істинної – це динамічний процес еволюції суспільства у зв'язку з еволюцією інститутів, що є природними фільтрами для інформації, яка має вписуватися в інституційну структуру суспільства і не порушувати рівноваги. Інноваційна інформація – це завжди чинник порушення рівноваги, тому інституційна структура створює бар'єри для її входу в соціальну й економічну системи.

Психологи розглядають цю проблему з точки зору еволюції емоційно-психологічного чинника розвитку людини. Так, Еріх Фромм у книзі "Втеча від свободи" написав: "Багатьом дослідникам людини і сучасного життя стає дедалі зрозумілішим, що вирішальна складність, що стоїть перед нами, – це значне відставання розвитку людських емоцій від розумового розвитку людини... То як людство може врятуватися від самознищення в цьому конфлікті між передчасною інтелектуально-технічною зрілістю й емоційною відсталістю..."⁹. Важливо, що всі ці тези підтверджують

⁷ Леві В. Новый нестандартный ребенок // http://www.koob.ru/levi/kak_vospitvat_roditeley.

⁸ Яременко О.Л. Переходные процессы в экономике Украины: институциональный аспект. – Харьков, 1997. – С. 21.

⁹ Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для себя. – С. 14–15.

динамічний характер процесу пізнання і пошуку достовірної інформації, який має вписуватися в певну схему.

Спираючись на теоретичні побудови сучасної психології, ми приймаємо, що людина приходить у цей світ із потенціалом довіри, що забезпечує визначеність і психологічну впевненість. Чим більше вона розвивається емоційно і соціально, тим більше задається питанням про достатність і повноту наявної в неї інформації. Таким чином, перед людиною постає питання про недовіру до повноти власних знань та їх достовірності. Тому потрібне подальше пізнання й осягнення світу і людини в цьому світі. Людина, визнаючи обмеженість своїх знань і встаючи на шлях пошуку, таким чином, довіряє тому, що її знання є не повним, і в цьому полягає перший крок на шляху зняття суперечності довіри і недовіри, це довіра первісній недовірі. Класичний імператив "я знаю, що нічого не знаю" трансформується в довіру недовірі. Осягнення істини, отримання достовірної інформації про предмет вивчення, всебічне, повне, практично істинне відтворення предмета – це зняття суперечності довіри-недовіри в пізнанні, коли недовіра до повноти і достовірності наявної інформації стимулює процес дослідження, результатом якого стає отримання повної, достовірної інформації, що заслуговує на довіру.

Після підсумку всіх тез виходить, що процес пізнання, пошук істини містить первісну довіру, що переходить у недовіру, але таку недовіру, яка є системою методів та інструментів, що дозволяють осягнути предмет і стати чинником зняття суперечності довіри і недовіри.

Ця суперечність яскраво простежується у процесі дослідження тенденцій розвитку сучасного інформаційного суспільства. Якщо оцінювати рівень осягнення людством науково-практичних знань, то сучасна інформаційна економіка – це свідчення високого рівня пізнання людиною природи і наукового дослідження себе внаслідок переважно інноваційного способу розвитку і високого рівня осягнення достовірної інформації. Сучасні інформаційні системи дозволяють із максимальною швидкістю здійснювати отримання, систематизацію і передавання інформації.

Проте, з іншого боку, соціально-економічний простір заповнений неструктурованою, суперечливою, мінливою, а іноді й помилковою інформацією, що надходить із безлічі джерел. Ситуація ускладнюється і тим, що сучасні системи передавання інформації забезпечують її доставляння кінцевому споживачеві в мінімальні терміни, практично миттєво, тому обсяги інформації до перероблення постійно зростають, так само як і зменшуються шанси її практичної перевірки. Ця проблема загострюється тим, що науково-методологічний і практичний інструментарій оброблення інформації кожного окремого суб'єкта обмежені й існує потреба у професійних операторах різних видів ринку (інформаційного, фінансового), які брали б на себе функції збирання, перероблення і доставляння інформації кінцевому споживачеві, зменшуючи, таким чином, інформаційну асиметрію.

Асиметричність інформації – це одна з причин появи фінансового посередництва. Фінансові інститути завжди мали доступ до інформаційних ресурсів, що дозволяють оцінити кредитоспроможність і фінансову благонадійність позичальника. Саме тому розміщення позики через посередника, з одного боку, значно спрощувало процедуру і скорочувало терміни отримання потрібних інвестиційних ресурсів, а з іншого – мінімізувало ризики інвестування. Сучасні телекомунікаційні та комп'ютерні технології значно спростили процес отримання інформації про позичальника й умови ринку, що істотно скоротило потребу в посередництві. Тому сьогодні серед позичальників та інвесторів переважають тенденції розміщення і придбання боргових зобов'язань безпосередньо, без фінансових посеред-

ників. Скорочення трансакційних витрат, пов'язаних із пошуком інформації, привело, зокрема, до скасування на американському фінансовому ринку послуг таких фінансових посередників, як комерційні банки, що раніше мали виняткову можливість отримання інформації про позичальника. Крім того, завдяки цьому така інформація стала загальнодоступною, що значно підвищило ризики, пов'язані з її достовірністю.

Якщо раніше інформація та її результативне використання складало репутацію фінансового посередника, що скорочувало ринкову інформаційну асиметрію, то сучасний стан ринку можна визначити як легітимацію ринкової асиметрії. Йдеться про те, що загальнодоступність інформації аж ніяк не означає її достовірність, проте в умовах швидко зростаючого ринку оператори не схильні до її скрупульозної перевірки, тому фінансовий ринок стає ринком пліток і чуток. Останньою краплею в цьому процесі було скасування кримінальної відповідальності за розповсюдження недостовірної інформації на фінансовому ринку, коли інвестори стали практично беззахисними перед легітимною ринковою асиметрією. Істотне скорочення трансакційних витрат пошуку інформації привело до зростання витрат, пов'язаних із розповсюдженням помилкових, неперевіраних відомостей. Коли інформація стала загальнодоступною, то в її нескінченному потоці складно вичленувати шукану, корисну і достовірну.

Сучасна інституційна структура ще далека від формування зрілих механізмів мінімізації глобальних трансакційних витрат, тому частим явищем на глобальних ринках є потрясіння різного характеру і масштабів. Достатньо пригадати, як рейтингове агентство "Standard & Poor's" (S&P) оголосило про свою помилку в оцінці частки іпотечних облігацій, яким загрожувало зниження рейтингу. Розбіжність склала близько 5 млрд дол. Представник S&P Адам Темпкін заявив тоді, що в помилці був винен людський чинник. 11 липня 2007 року S&P повідомило, що іпотечні цінні папери, випущені в США під кредити позичальників із ненадійною кредитною історією, оцінено у 12,1 млрд дол. Пізніше з'ясувалося, що на їх частку припадає 7,3 млрд дол. Після інформації S&P інвестори в масовому порядку почали продавати згадані іпотечні облігації, а фондовий показник, що відстежує стан ринку цінних паперів із високими ризиками, випущених 2006 року, впав до свого історичного мінімуму. Практично одночасно з S&P рейтинги по облігаціях знизило агентство "Moody's". Пониження торкнулося цінних паперів вартістю 5,2 млрд дол. США¹⁰.

Тому інформація має цінність для економічного агента, коли вона є якісно достовірною і вчасно отриманою. Відомо, що інформацію продають і купують, а її ціну визначають на основі певного коефіцієнта, пов'язаного з тими витратами, які виникають у разі її невчасного отримання або ж у разі її недостовірності. Так, рекламну компанію банку "Надра" вже в період кризи банківських інститутів все одно було позитивно сприйнято, і тисячі вкладників віднесли свої заощадження на рахунки проблемного банку, не силуючи себе мінімальним аналізом ситуації, що склалася, просто повіривши публічним особам, які брали участь у цій рекламній компанії. Використання такої недостовірної інформації призвело до зростання як трансакційних витрат окремих економічних агентів, так і сукупних трансакційних витрат, пов'язаних із зменшенням довіри і соціальною нестабільністю.

Інформація має часову цінність і як чинник невизначеності входить до складу оцінки ризику, який визначає ступінь довіри на фінансових ринках і виражений у відсотковій ставці. Головна особливість сучасної систе-

¹⁰ См.: Standard & Poor's заявило о своей ошибке на \$5 млрд. / Деньги.ua ; 17 июля 2007 // www.dengi.ua/news/10109.html.

ми фінансових ринків – це провідна роль відносин довіри як ринкового товару. І спекуляції на фінансових ринках – це, перш за все, спекуляції довірою. Проаналізуємо деякі фінансові інструменти, наприклад, кредитні деривативи. В широкому розумінні кредитні деривативи являють собою структуровані фінансові інструменти, що відокремлюють кредитний ризик від активу для подальшого його передання іншій стороні. Таким чином, головною відмінністю кредитних похідних фінансових інструментів від інших похідних є те, що вони відокремлюють володіння і управління кредитним ризиком від інших кількісних і якісних аспектів володіння фінансовими активами, а отже, дають можливість учасникам ринку торгувати ризиком і активом окремо. Відносини ризику, а отже, і відносини довіри стають ринковим товаром, що має певну ціну і є прийнятним для торгівлі не лише на первинному, але і на вторинному ринку, який має часто-густо спекулятивний характер.

Інформація має свою вартість. За визначення вартості інформації використовують підхід, обґрунтований А.Гриценком: "У ринковій економіці вартість виступає як закон цінності, як підстава еквівалентності обміну, без якої не може існувати економічно відособлене господарство. Але мірою переходу до постіндустріального, до постекономічного суспільства зміст вартості еволюціонує. З суспільно необхідного часу праці, упередженої та просторово локалізованої в товарі, вона дедалі більше перетворюється на індивідуалізований час вироблення блага, яке виступає альтернативою вільному часу як головному багатству суспільства і людини. Разом з цим процесом розширюється зміст цінності, набуваючи дедалі більш гуманістичного сенсу, не втрачаючи при цьому ... свого економічного значення"¹¹.

Зараз ми перебуваємо на першому ступені процесу формування постіндустріального інформаційного суспільства. В сучасних умовах збирання, оброблення і передання інформації являють собою процес виробництва ринкового товару, який має певну корисність для суб'єкта, для певного виду діяльності, для певного інституту або суспільства загалом і який формує таким чином цінність інформації. Сучасні інформаційні технології дозволяють *структурувати й уніфікувати* системи отримання й оброблення інформації за різними бізнес-напрямами: від електронного документообігу до стратегічного планування і корпоративного управління, які є неунікальним, вельми поширеним інструментом. Тому вартість інформації визначають суспільно необхідною працею, витраченою на її виробництво. В сьогоденній системі суспільних відносин основним критерієм взаємозв'язків і взаємозалежностей є максимальна мобільність, що забезпечує економічному суб'єкту конкурентні переваги і досягнення намічених результатів із максимальним успіхом. Отже, корисність і цінність інформації слід пов'язувати з мінімізацією термінів ухвалення рішень у зв'язку з її використанням. Інакше кажучи, за придбання інформації на інформаційному ринку відбувається співвідношення суспільно необхідної праці, витраченої на її виробництво, та її достовірності (достовірна інформація – це інформація, що не вимагає перевірки, а отже, її використання не тягне за собою додаткових витрат часу).

Існує й унікальна, інноваційна інформація, яка не є стандартним, поширеним товаром на інформаційному ринку. Ця інформація може бути отримана в результаті індивідуальної праці вченого, у процесі якої витрачається індивідуалізований час і виробляється інформаційний продукт унікальної наукової якості та змісту. Таку інформацію зважаючи на її харак-

¹¹ Гриценко А.А. Развитие форм обмена, стоимости и денег. – К., 2005. – С. 132.

тер не реалізують на ринку стандартної інформації, а пропонують індивідуальним споживачам, для яких корисність цього продукту виявиться прийнятною у співвідношенні з тими витратами індивідуалізованого часу, які здійснив виробник. Тому у процесі обміну індивідуальною, унікальною інформацією відбувається довірчий взаємозв'язок індивідуального виробника і споживача, необтяжений, але такий, що передбачає суспільно необхідні умови виробництва і споживання. Домовленість і узгодженість обміну в цьому разі досягається високим рівнем довіри, що забезпечує ефективність економічної активності суб'єкта, яка залежить, переважно, від достовірності наданої інформації, що визначає динамічний процес розвитку людини та її діяльності. Довіра тут стає головним чинником взаємодії та головним інституційним ресурсом.

Результатом розвитку такої системи обміну інформацією буде формування економічного простору довіри. Вже сьогодні багато економіко-практичних, соціально-економічних досліджень спрямовано на використання досягнень сучасної інформаційної економіки з метою формування простору довіри. Зокрема, йдеться про вивчення можливості існування віртуальних організацій. Так, російський економіст М.Бекетов вважає, що поширення віртуальних організацій – знакове явище, за яким майбутнє. Він має на увазі мережу, що складається з незалежних фірм, які можуть бути суперниками, покупцями, постачальниками, інститутами та іншими зацікавленими організаціями. Мережева пов'язаність ґрунтується на інформаційних системах, що забезпечують досягнення негайної домовленості й узгодження інтересів щодо розділення знань, видатків, ризиків і доступу до окремих ринків, незважаючи на відсутність загальної організації та менеджменту. Спілкування між партнерами відбувається прискореними темпами, є повноцінним, відкритим, позбавленим бюрократичних процедур, просякнутим довірою¹².

Сьогодні інформаційне суспільство робить перші кроки в економічному просторі. Це супроводжується процесом формування принципів переважної довіри, заснованої на наданні й отриманні якісної достовірної інформації: так, у західній системі бізнес-спілкування електронне повідомлення може вважатися за необхідну і достатню умову виникнення і виконання договірних відносин, а репутація є важливим ринковим ресурсом. У сучасних умовах створення ефективної структури економічної взаємодії неможливе без допоміжних інститутів, що забезпечують дію принципів довіри в економічному просторі. А втім, цілком можливо, що нова суспільна система соціальної й економічної взаємодії відповідатиме гуманістичним критеріям усебічного розвитку людини на засадах системи якісної достовірної інформації в умовах базових відносин довіри.

¹² Див.: Бекетов Н. Экономическая глобализация и её составляющие // <http://www.imperiya.buy>.